

Suomen Maanopas,

ynnä

Johdatuksen kanssa

Yhteiseen Maa-tietoon,

Sunnuntai-Kouluin

tarpeeksi,

A. A. Fineliukselta.

Wasaassa, 1848.

Präntetty P. M. F. Lundbergin Kirjapainossa.

© Universitäts- und Landesbibliothek Bonn

1848

Verlag von J. Neumann, Neudamm

IMPRIMATUR:

G. Rein.

Verlag von J. Neumann, Neudamm

1848

J. Neumann, Neudamm

Verlag von J. Neumann, Neudamm

Verlag von J. Neumann, Neudamm

Suomen Maanopas.

Suomen Suuri-ruhtinonmaa, joka on pohjaisessa osassa Euroopaa ja kuuluu suuren Wenäjän Keisarillisen wallan alle, on ympäröity Wenäjän maalta, Suomen ja Pohjan lahdelta, Ruotsin maalta (raja: Tornion ja Muonion-joet) ja Norjan eli Ruisan lapilta. Maan ala on noin 6844 nelikulma peninkuulmaa lauea ja enemmiten epätasainen, täynnä kuffuloita, metsiä ja järviä. **Wuoristo:** Norjan tunturiselkämästä, **Rölen** nimeltä, erkanee wahwa wuorihaara, joka lähtee lapinmaan poikki ensin itää, sitten etelää kohden, ja kutsutaan **Lapin tunturiksi**, waan Dulun läänin päästjänä saapi nimen, **Maanselkä**, ja juoksee läpi koko Suomenmaan. Tämä wuorihaara, joka enimmäin on harma-kiwistä kalliota, muraa, hietaa ja multaa, on alussa korkiampi, mutta matalenee jota etelämmäksi sitä enemmän ja muuttuu paikoin mataliksi kankaisiksi. Karjalan rajalla kääntyy **Maanselkä** länteen päin, erottaen Dulun läänin Kuopion läänistä. Wähän lännessä **Hüidenwaaraa** se jakauntuu kahteen pää-haaraan, joista itäinen juoksee Pohjais-Sawon läpi Karjalaan **Höytiäisen** ja **Pyhäselän** järwien wälille ja katoaapi sitten **Laatokan** ja **Onegan** järwien wälillä; waan läntinen kulkee

läntiseen ja länsi-etelään päin, erottaen Pohjanmaan Savosta, Hämeenmaasta ja Satafunnasta, ja loppuu mereen etelä-puolella Kristiinan kaupunkia. Tästä jälkimmeisestä erkanee usiampia sivu-haaroja sekä pohjaiseen että etelään päin, niin että Eteläis-Suomenmaan sisus tulee ylhäiseksi maaksi, jossa kuffuloita, järviä ja laaksoja tihäasti vaihtuu keskenänsä ja kussa ihanimmat paikka-funnat tawataanfi.

Maanselkä ja sen haarat erottawat Suomenwedet 5 Wesikuntaan: 1) Lapin Wesikunta, jonka suurin järwi on Enari. Sen wedet wiepi Patsjoki Jäämereen. — 2) Pohjanmaan Wesikunta, jossa owat seuraawat joet ja järwet: Tornionjoki ja sen lisä-joki Muonio; Kemijoki, joka juoksee Kemijärwen läpi ja lisätään sangen suurilta Kittisen- ja Ounasjoilta; Simojoki; Jinsjoki; Oulunjoki, joka tulee Oulujärwestä; Siikajoki, Pyhäjoki, Kalajoki, Esinsjoki, joka tulee Lappajärwestä, Lapposjoki ja monenhaarainen Kyrönjoki, joka laskeupi mereen pohjaispuolella Waasan kaupunkia. — 3) Satafunnan Wesikunta, jonka pääwesi, Pyhäjärwi, etelään päin Tampereen kaupunkia, saapi pohjaisesta Keurunselän ja Näsijärwen (28)*, idästä Längelmäweden (35), Roineen (33), Mallasweden (32) ja Wanajaweden (31). Nämät tällä tawoin yhtyneet wedet putoawat sitten Pyhäjärwestä Kuloweteen, joka, pohjaisesta jyrkän Kyrönkosken kautta Kyrönjärwen wesiltä lisätty, laskee wetensä Kokemäen (Kuumo) jokea myöten Pohjanlahteen.

* Numerot osottawat Eklundin ja Heikelin kartoilla tällä tawoin merkityt wedet.

— 4) **Hämeenmaan Wesikunta**, jonka suurin järwi, **Päijäne** (18 peninkuulmaa pitkä, 2 ja liki 3 penink. lewiä), saapi pohjaisesta **Keitele**en (2) ja **Konneneden** (3), idästä **Kyyweden** (43) ja **Puulaweden** (42), ja laskeupi **Kymijoen** kautta **Suomenlahteen**. Tämä joki tekee kaksi ihanaa putousta: **Anjalan** ja **Korkiakosken**. — 5) **Sawo: Karjalan Wesikunta**, jonka keskus on **Haukivesi** (18) pohjaiseen päin **Sawonlinnaa** (**Nyflott**). Tämä järwi saapi pohjaisesta **Kallaweden** (10), jonka rannalla on **Kuopion** kaupunki, ja itäpohjaisesta **Pielisjärwen**, **Höytiäisen**, **Pyhäselän** (13) ja **Oriveden** (14). Nämät wedet laskeuwat sitten **Pihlajaweteen**, joka yhdistyy 40 peninkuulmaa pitkään **Saimaan**, jonka wedet wiedään **Wuoksen** joelta **Laatoffamereen**. Tämä wirta tekee alkumatkallansa **Saimasta** **Imatran** mainion putouksen. — Pienempiä ranta-jokiloita löytyy kaikin paikoin; sellaiset owat **Kurajoki** **Satakunnassa** ja **Aurajoki**, jonka rannoille **Turku**, Suomen entinen pää-kaupunki, on rakettu. — Sen harjun keskellä, joka erottaa **Satakunnan** ja **Hämeenmaan** wesikunnat toisistansa, on **Wesijaon järwi**, joka on merkittävä sen wuoksi, että se yhtyy molempiin näihin wesikuntiin ja siis yhdistääki **Suomen** ja **Pohjanlahdet**.

Koska joet ja järwet owat kaskia ja wuolleita täynnä, niin owat sisä-kauppakäynnin ja muun liikunnan maankuntain kesken kiewentämiseksi monet tärkeät sulut eli tokeet ja kairannot laitettut, niinkuin owat **Koivukosken** kairanto ja **Ummä sultu**, jotka yhdistävät **Muasjärwen** **Dulujärwen** kanssa; **Konnuskosken** ja **Warkauksen** sulut, **Taipaleen** ja **Käyhkän** kairannot, jotka yhdistävät **Kallawe-**

den ja Saiman, ja Saiman Kaiwanto, jota nykyään kaimetaan ja lähtee Saimasta itä-puolella Lappeenrantaa aina Wiipuriin asti.

Ilma on parhaasta päästä sangen terveellinen, maan laatu kaswawa ja hedelmällinen. Hedelmällisimmät kuitenkin owat Turun ja Porin lääni, eteläinen osa Pohjan- ja Hämeenmaata, sen jälkeen Uus'maa, Sawo ja Karjala. Pää-elatuskeinot owat: maanwiljelys, karjankaitseminen, metsästäminen ja kalastaminen. Wiljat: jywiä; lautoja, palkkeja, terwaa; woita, lihaa, talia, nahkoja; lohia, silakkoita, ahwenta; marmorina, graniittia, lasia; wähän rautaa. Wapriikit ja ruukit lisänwät wuosittain, kauppa on wahwa, laivanrakentaminen enäntymisessä. Suomalaiset owat roikkaita, suuttomattomia, uutteroita, toimellisia, rohkoita, waka-mielisiä, jotenkin jylhä-mielisiä ja itsepintaisia, mutta uskollisia ja rakastawaisia esiwaltaansa ja isäinsä-maata. Ne rakastawat laulua, runotaidetta ja soitantoa. Usukkain luku nousee nyt 1½ miljonaan henkeen. Hallitsewa uskonoppi on lutherukselta puhdistettu Ewankeliumillinen: ainoastaan Wenäläiset ja wähempi osa Suomalaisia tunnustawat greekalaista uskoa. Opetuksen tähden löytyy 1 Korkia Opisto, 5 lukistoa (Gymnasiumia), 12 Korkiampaa Alkeiskoulua, ja paitsi sitä Alhaisempia Alkeiskouluja jokaisessa maan kaupungissa, ynnä muitaki kouluja ja opetuslaitoksia.

Suomi on vanhastaan jaettu 8 Maakuntaan, jotka owat Warsinais-Suomi, Ahwenanmaa, Uus'maa, Satatunta, Hämeenmaa, Sawo, Karjala ja Pohjanmaa ynnä Lapin maan kansa. Sisällisen hallituksen wuoksi jaetaankin Suomi

8 Lääniin, nimittäin: Turun ja Porin Lääni ynnä Ahwenanmaan kanssa, Uus'maan, Hämeenlinnan, Mikkelin, Wiipurin, Kuopion, Waasan ja Oulun Lääni. Hengellisessä katsannossa on maa jaettu 2 Hiippakuntaan: Turun Arki-Pispan ja Porwon Pispan Hiippakunta, ja oikeuden voimassa pitämisen tähden kuuluu se kolmen Yli-oikeuden (Howiratin) alle, nimittäin: Turun, Waasan ja Wiipurin Yli-oikeus.

1. **Turun ja Porin Lääni** ynnä **Ahwenanmaan** kanssa, jossa on 277 tuhatta Asukasta. Tämä lääni sisällönsä pitää Wersinais-Suomen, suuremman osan Satakuntaa ja Ahwenanmaan. Näin kutsutaan suuri saaristo, jossa on yksi suurempi ja noin 80 vähempää asuttua saarta ja luotoa. Lääni kuuluu hedelmällisimpiin ja parhaasti viljeltyihin Suomen osiin. Tässä löytyy usiampia werka-wapriikia, lasi-, kalkki- ja rautaruukia. **Kaupungit:**

Turku (Ruotsiksi: Åbo), Aurajoen partailla, (S. *), Suomen entinen pää-kaupunki; Yli-oikeuden, Arki-Pispan, Lukiston ja Suomalaisen Maanviljelys-seuran istuin; käypi hyvin lawiata kauppa. Paitsi sitä tässä on laivan-tekopaittoja, werka-, purjewaate-, tupakka- ja muita wapriikia. Rauha vuonna 1743. 15,500 Asuk. Niimellä Aurajoen suussa on Turun vanha linna, ennen maan päälinna. — **Vaantali** (Nådendal), vanha, waan vähäinen merikaupunki, jolla on hyvä hamina; paitsi sitä sukun kuteeltaan tuttu. 567 Asuk. — **Uus'kaupunki** (Ny stad), käypi melkiää kauppa puu-astioilla, willa- ja pellawaestakaililla ja sukilla. 2,500. Rauha w. 1721. — **Kauma**, vanha merikaup., käypi samaa kauppa, kuin Uus'kaupunki; paitsi sitä pitsi nypälöitsemältänsä tuttu.

*) S. merkitsee Läänin Guvernöörin kaupungissa asuman.

tu. 2042. — Pori (Björneborg), Kokemäen loen warrella, Suomen wanhimpia kaupunkia, jossa on wahwa merenkulku, kauppa, laiwan rakentaminen ja pffi purjewaateetwariifi. 5,700. Sen haminan nimi on Käfsö. — Näfsjärwen ja Pyhäjärwen välissä: Tampere, jossa on paverinteko, pummulin ja werka-wariifi. 2,500. — Ahwenanmaalla: Skarpansi, jossa on warustetut kasarmin rakennus. — Saaret: Kemio, Korpo, Nauvo, Käskerta, Paras, Rymättylä (Nimito), Taiwasalo (Töföala), Kumlige ja Söglö.

2. **Uus'maan Lääni**, 156 tuh. Af. Sisäl-länsä pitää suuremman osan Uus'maata ja pienen osan Hämeenmaata. Maa on siliätä, hedelmällistä ja hywin wiljeltyä. Tässä löytyy 2 waski-hyttyä, ustiampia rauta- ja kalkki-ruukia ja waijansi-wariifi.

Helsinki (Helsingfors), meren lahden rannalla, Suomen pääkaupunki, Genral-Guvernöörin ja Keisariil. Senaat-in istuin; G.; tässä on Suomen Korkia Opisto, Tähtien ja Magneetin tutkimus-torni, 4 kirja-pränttiä, 2 kiwi-painoa ja muita laitoksia. Paitfi sitä Suomalai-sten jalka- ja meri-sotawäkien olopaikka. Kaunis ja hywin rakettu kaupunki, joka käypi wahwaa kaupraa ja jossa on hywä hamina, laiwantekopaikkoja, tupakka-, huonekaluin-, peili-, waijansi- ja kaakeli-, saipua- ja fyntilä- ynnä muita wariifiä. 15 tuh. Af. paitfi oppiwaisia ja sotawäkiä. Lifi 5 Wenäjän wirstaa kau-pungista on Wiaporin (Sweaborg) sotivarustus, wah-wimpia linnoja Euroopassa, rakettuna 7 saarella, joista erinomaisimmuut owat: Gustafsswärdi, Wargö, Långörni, Iso Itä Swartö. Porwo (Borgå), wanha merikaupunki, Wispan ja Lukiiston istuin; tässä on jonkunlainen kauppa ja muutamia wariifiä. 2,900. Herrainpäiwä w. 1809. — Lowiisa, meri-kaupunki, joka käypi melkäistä kaupraa; paikka on graniitistä rika. 2,600. Ulkopuolella kaupunkia meren saaressa on Swartholman sotivarustus. — Tam-misaari (Stnäs), wanha merikaup., joka käypi mel-

fiää kauppa. 1,330. Länsi-etelään päin Tammiisaarta on Hankoniemi, Suomen eteläisin niemi, jossa on kalli pienempää sotivarustusta.

3. **Hämeenlinnan Lääni**, 147 t. Tähän kuuluu länsi-eteläinen osa Hämeenmaata ja itäisin osa Satakuntaa. Eteläinen osa lääninä on paremmin viljelty kuin pohjainen ja itäinen, jotka ovat vuorisemmät, erinomattain Päijäneen ympärillä. Paitsi pellonviljelystä ja karjankaitsemista tässä enemmiten viljellään pellavia. Pohjais-luoteinen osa on ihanimpia ja kauneimpia paikkoja Suomesa. Tässä läänissä löytyy muutamia werka-wapriuksia, kalkki-ruukia ja yksi lasi- ja paperinteko.

Hämeenlinna (Tawastehus), G., uudestaan somasti rakettu, palon jälkeen vuonna 1831. 3,120 Afuk. Kaupunkia lähellä on wanha Hämeenlinna, muinon Kronopori ja sitten Hämeenlinna nimeltä, Birgeri Saarlilta rakettu.

4. **Mikkelin Lääni**, 140 t. Tämän läänin alle kuuluu keski-osa Sawoa ja itäinen osa Hämeenmaata. Se on järviä, lampia, kankaita ja mäkiä täynnä. Waikka maa on hyvin louheinen, saadaan kuitenkin, kaskimisen kautta, jyviä tavallisesti tarpeen yli, niinkuin sängen paljonki tatarwehnoja Sawossa. Saimassa kalastetaan lohia ja muikkuja paitsi tavallisia kala-laija.

Sawonlinna (Ryslott), saarelle rakettu Haukiveden ja Vihlajaveden välissä, sotivarustuksen kanssa toisella saarella. Ennen se kutsuttiin Olausporiksi. 700. — Seinola, vähäinen kaupunki itä etelään päin Päijänettä kahden järwen välissä. 800. — Mikkeli, G., uudesta rakettu kaupunki, Saiman lahden rannalla; tässä pidetään sängen suuret markkinat.

5. **Wiipurin Lääni** taikka Wanha Suomi, 264 t. Sisällänsä pitää eteläisen ja länsi-

eteläisen Karjalan, eteläisen Savon, ynnä pienemmän osan Hämeen- ja Uus' maata. Pohjainen osa lääninä ja paikat etelään päin Saimaa ja itään päin Drivettä ovat epätasaisia taikka hedelmättömiä kangareita. Maanviljelys laimiinlyödään siitä syystä, että yhteinen kansa enemmän askaroitsee kuormain kuljettamisella. Venäjän maalle myydään lohia, marmorä, graniittia, lasia, joita vastaan sieltä tuotetaan jauhoja. Läänissä on usiampia wapriittia ja lasi ruufia.

Wiipuri, G., wanha kaupunki, hywin warustettu, rakettu kahdelle saarelle Wiipurin lahdesä. Tässä on 3 esikaupunkia, Olioikeus, Lufisto, 4 kaunistä firrkoa, furitushuonet miehille, sairua ja tupakkawapriittia. Se on läänin parhain kauppa kaupunki ja pohjais Savon ja Karjalan lauta- ja lanffukaurya-paikka. 7,500. — Saminan kaupunki (Fredrikshamn), warustettu merikaupunki, ynnä 3 pienen esikaupunkin kansä; Suomalaisen kadetti-koulun istuin; käypi kauppa metsän tuottamilla. 3,400. — Saiman eteläisellä rannalla: Lappeenranta (Billmansstrand), wieresä olewan linnan kansä. Tässä on furitushuonet waimoille. 1,200. — Laatokan rannalla: Käfifalmi, hywin wanha kaupunki, jolla on pieni linna kahdella saarella Wuoksen wirrassa. 1,100. — Sortawala, Laatokan pohjaisräässä, käypi Käfifalmen kansä wilkasta kauppa Pietarisä; talwella tässä pidetään kuuluisat markkinat. 500. — Pairsi sitä on merkittäwä: Kuotsinsalmen sotiwarustus saarella ulkopuolella Kymijoen suuta. — Saaret: Koivusaari (Björkö) ja Suursaari (Hogland) Suomen lahdesä, Walamo ja Konnewitsa Laatokassa, joilla jälkimmäisillä kullakin on greekalainen luostari.

6. **Kuopion Lääni**, 181 t. Tämän alle kuuluu pohjais-puoli Sawoa ja Karjalaa ja itä-pohjaispuoli Hämeenmaata. Läänillä on monta wesi-nielua, hölmästä rikasta. Lautoja, hirsiä, sitä lähin

woita ja turkki-nahkoja, kaloja ja metsän tuottamia ovat erinomaisimmat kaupan kalut. Tattarwehnaa wiljellään sargen paljon, niinkuin Wiipurinki läänissä, ja jotekin tupakkaa.

Kuopio, läänin ainoa kaupunki ihanassa raiikka-kunnassa Kallaweden rannalla; G., Lufisto; talwella tässä pidetään kuuluisat markkinat. 2,600.

7. **Waasan Lääni**, 236 t. Sisällänsä pitää eteläisen Pohjanmaan, itäpohjaisen Satakunnan ja pohjais-luoteisen Hämeenmaan. Itäinen osa lääninä on kuffuloita ja lampia täynnä, läntinen sitä wastoin, meren rantaa myöten, on tasaista, hywää wiljelysmaata ja kasvaa jywiä muualleffi wiedä. Waasan ruis on mainiota ja kylwöffi haettu. Läänissä on 2 lasi-, rauta- ja paperin-ruukia, werka- ja tupakka-wapriiffiä, ja ruuti-ruuki.

Waasa, G., Ylioikeuden, Lufiston ja muiden opintalaitosten istuin; tässä on tuppakka- ja etikka-wapriiffi ynnä laiwantekopaikka; käyri wahvaa kauppa, waiikka satamaan on reninkuulma kaupungista. 3,270.

Toensuu eli Uus' Kaarleby, Lappojoen suussa, merikaupunki, jossa on melkiä kauppa, hywä hamina, silakan saalis. 1,130. — **Pietarsaari** (Jacobstad), merikaupunki, jossa on sowelias hamina, wahwa kauppa ja laiwantekentäminen. 1,520 — **Koffola eli Wanhä Kaarleby**, Suomen suurempia kauppa kaupunkia, jossa on hywä hamina, sargen wilkas laiwantekentäminen ja tupakan februteko. 2,380. — **Ristiina**, merikaup., jossa on hywä hamina, wahwa kauppa, melkiä laiwantekentäminen, runsas silakan saalis ja siweden-wapriifi. 2,200 — **Kaskö**, meren saarella, jossa on mukama hamina, hywä silakan saalis; käyppi wähäistä kauppa. 700. — **Jywäskylä**, Väijäneen pohjaiseen päähän uudesta perustettu kaupunki. Saaret: **Walgrundi**, **Kaipaluoto** (Replot), **Koivu-saari** (Björkö).

8. **Oulun ja Rajaaniin Lääni** ynnä Lapinmaan kanssa, 146 t. Tämän alle kuuluu pohjainen Pohjanmaa ja Suomen Lappi. Pohjanmaa on alhaista, soita ja kankaita täynnä ja monilta joilta läpitse leikattu, jotka, samoin kuin lapin joetkin ovat lohista ja taimenista rikkaat. Muutamissa wesi=nieluisissa kalastetaan helmiäki. Pää=elatuskeinot ovat kalastaminen, terwapoltto ja metsästäminen. Eteläisessä osassa lääninä wiljellään rukiita, myöskin wähän wehnaa, pohjaisessa taasen enemmän ohria siitä syystä, että ruis hallalta usein raiskataan. Lapisissa, joka on täynnä harjuja ja wuoria, saatetaan hywin wähän ruista wiljellä, lyhyen kesän wuoksi. Lappalaiset, jotka ovat pieniä wartaloltaan, hymän tahtoisia, waan taikauksiin paljon taipuneita ja pelkääwiä, asuwat enemmiten muuttomajoissa ja eläwät kaloilla ja peuran lihalla. Tässä läänissä on yksi lasi=ruuki, ustiampia saba=mysllyjä ja rauta=ruukia.

Oulu, Oulunjoen suussa, G., Suomen suurimpia kauppa=kaupunkia, jossa on Maanwiljelys=seura, laiwante=kopaiikkoja, hywä lohen saalis ja tupakka=wapriiki. 5,400. — **Braache**, merikaupunki, joka käypi sängen wahwaa kauppa ja jossa onkin wahwa merenkulku ja laiwanrakentaminen. Köyhämmät asujat eläwät enimmittäin kalastamisella. 2,140. — **Tornio**, saarella Tornion joen suussa, Suomen Pohjaisin kaupunki ja rajakaupunki; käypi wähäistä kauppa. 560. — **Rajaani**, Dulujärwen wierellä, pieni kaupunki, waan jossa pidetään sängen suuret markkinat. 480. — **Saari**: Sailuoto (Karlö).

Lapisissa, joka sisällänsä pitää Tornion ja Remin Lapin, ei ole yhtäkään kaupunkia, waan ainoastaan muutamia kauppa=paikkoja. Se on jaettu kahteen lawiaan pitäjään, Utsjokeen ja Sodankylään.

ynnä allakuuluvain kappelien kanssa, joissa asus-
felewat ympäri kulkewaiset lappalaiset. Moneen
paikkaan on kuitenkin Suomalaisia siirtolaisia ma-
jailleet ja alkaneet maata wiljellä, niin paljo kuin
maanlaatu on sallinut.

Johdatus yhteiseen Maa-tietoon.

Maamme, joka on niitä taivaankappaleita eli tähtiä, jotka liikkuvat Auringon ympäri ja sen tähden kutsutaan **Planeetoiksi** eli liikkuvaisiksi tähdiksi, kuvaillaan maankartassa kahteen puoliskoon: **Itäiseen** ja **Läntiseen Maanpuoliskoon**. Kummassakin niistä nähdään maata ja wettä waihettelewan keskenänsä niin muodoin, että wesi maan piirittää. Suurempi maanjaakso kutsutaan **Mantereeksi**, pienempi **Saareksi**. Kaikkia maita jaetaan wiiteen, niin kutsuttuun **Maa-osaan**, nimittäin: **Euroopa**, **Asia**, **Afrika**, **Amerika** ja **Austraali** eli **Uus' Hollandi**. Niistä owat ne 3 ensimmäistä **Itäisellä Maanpuoliskolla** ja kutsutaan myös **Wanhaksi Maailmaksi**, **Amerika** taasen löytyy **Läntisellä Maanpuoliskolla** ja kutsutaan **Uudeksi Maailmaksi** sen tähden, että tämä Maa-osa wasta vuonna 1492 löydettiin Kolumbuselta. **Austraali**, joka luetaan wiidenneksi **Maa-osaksi**, on suuri saari, **Uusi Hollandi**, ynnä suuren joukon kanssa isompia ja pienempiä saaria ja luotomaita, joita kyllä löytyy osittain **Itäisellä**, osittain **Läntisellä Maanpuoliskolla**.

Wedet, jotka maan saartawat, kutsutaan **Waltameriksi** ja jaetaan wiiteen osaan:

1. **Pohjainen Jää-meri** on pohjais-puoella Euroopaa, Asiaa ja Amerikaa. Siinä on seuraawat lahdet: Euroopassa **Waltia-** eli **Rutjan-meri**

ja Aasiassa Obi-lahti. Tässä löytyy Nowaja Semblian saari.

2. **Atlantin Meri** on Euroopan, Afrikan ja Amerikan välissä. Sen lahtia on Wanhan Maailman rannoilla: a) Pohjan eli Saksan Meri, Britannian, Saksanmaan, Juutinmaan ja Norjanmaan välissä. Tämä meri jatketaan Skaggeratin ja Kattegatin lahtien, Öresundin, Ison ja Pienin Beltin salmien kautta Itä-mereen, joka on Ruotsin-, Saksan- ja Wenäjän-maiden välissä. Itä-meren lahtia taasen Pohjan, Suomen ja Riigan Lahdet ovat. — Pohjan meri yhtyykin Atlantin mereen Kanawan eli Englandin salmen kautta. — b) Biskayan Lahti Spanian ja Franskan maan välillä. — c) Väli-meri, iso sisämeri, jonka suu kutsutaan Gibraltarin salmeksi, Euroopan ja Afrikan välissä. Sen lahtia ovat Adriatin Meri ja Arkipelagia ynnä suuri sisämeri Musta Meri, johon päästään Dardanelli-salmen, Marmori-meren ja Konstantinoopelin salmen kautta. Musta-merestä taasen on Asfowin Meri lahti. — d) Guinean lahti Afrikan läntisen rannan keskellä. — Uuden Maailman rannoilla on Atlantin Meren lahtia: Baffinin, Hudsonnin ja Meksikon lahdet ynnä Antilli-meri. — Saaret Atlantin meressä: Islandi, Britannia, Irlandi, Kanaria-liudot (Madeira), Länsi-India (Kuba, Jamaika, Haiti, Portoriko). — Itä-meressä: Seelandi, Syeni, Bornholmi, Gottlandi, Ölandi, Ahwenanmaa. — Väli-meressä: Sardinia, Korsika, Sisilia, Randia.

3. **Tyyni-meri** Aasian, Uus' Hollandin ja Amerikan välissä, tekee Aasian rannalla Otorstkan

Meren, Hoangho: eli Kellaisen Meren ja Kiinan Meren, ja Amerikan ranalla Kalifornin ja Panaman lahdet. Eteläinen osa tätä merta eteläpuolella Päivän tasaajata kutsutaan Eteläis=mereksi. Saaret: Jaapanin luodot (Niponi, Jesso), Sunda luodot (Sumatra, Jaawa, Borneo, Selesbes), Uus' Hollandi, Uus' Guinea, Uus' Seelandi, Sandwiikin saaret.

4. **Indian Meri** Afrikan, Asian ja Uus' Hollandin välissä, tekee kaksi suurta lahta, nimittäin: Bengalin lahti ja Arabian meri. Tästä jälkimmäisestä on Persian lahti ja Arabian lahti eli Puna Meri lahtia. Saaret: Madagaskari, Seiloni.

5. **Eteläis=Jäämeri** on eteläis=navan ympärillä ja jäätä täynnä.

Maa=osat.

1. **Euroopa** piiritetään kolmella puolen meriltä, waan neljännellä se yhdistyy Asian kanssa (raja: Uraalin vuoret ja Uraalin joki). Tässä Maa=osassa ovat seuraawat waltakunnat merittämät:

Wenäjän Waltakunta, jonka Pääkaupunki on Pietari; se entinen on Moskua.

Suomen Suuri=ruhtinanmaa, joka kuuluu Wenäjän Keisarin alle: Pääkaup. Helsinki.

Ruotsin ja **Norjan** Waltakunnat, jotka hallitaan yhteiseltä kuninkaalta. Pääkaup. Ruot-

sisä on Tukholmi ja Norjan maassa Kristiania.

Danskan eli **Juutin** Waltakunta, Pääkaup. Kiöbenhavni.

Britannian Waltakunta, johon kuuluu Englanti, Skotlandi ja Irlandi, jotka hallitaan yhteiseltä kuninkaalta. Pääkaupunkit: Londen, Edinburgi ja Dubliini.

Portugaali, Pääkaup.: Lisaboni.

Spaania, Pääkaup.: Maadridi.

Frankriiki, Pääkaup.: Pariisi.

Belgia, Pääkaup.: Brysseli.

Hollandi, Pääkaup.: Haagi.

Saksanmaa, jossa löytyy monta waltakuntaa, niinkuin: Preussian Waltakunta, Pääk.: Berliini; Saksin Waltakunta, Pääk.: Dresdeni; Baierin Waltakunta, Pääk.: Mynkheni; Wyrtembergin Waltakunta, Pääk.: Stuttgardi; Österriikin Waltakunta, Pääk.: Wieni; Böhmin Waltakunta, Pääk.: Praagi, joka on Österriikin Keisarin wallan alla.

Waršinais-Preussia, joka kuuluu Preussian Kuninkaan alle, Pääk.: Königsbergi.

Unгарin Waltakunta, joka kuuluu Österriikin alle, Pääk.: Pesti.

Sweitsin Waltayhteys, johon kuuluu usiammat yhdisteet, niin kutsutut Kantoneit, jois-

sa merkittään kaupungit Beerni, Tsyirikhi, Genewe, Baaseli.

Italia, jossa on ustiampia waltakuntia niinkuin: Sardinia, Pääk.: Turiini; Lombardia, Pääk.: Mailandi; Toskana, Pääk.: Florentsi; Kirkko-Waltakunta, joka on Paawille kuuluwa, Pääk.: Roomi; Neaapeli, Pääk.: Neaapeli.

Greekau Maa, Pääk.: Atheeni.

Turkin Maa, Pääk.: Konstantinoopeli.

2. **Aasia**, suurin Maa-osista, on yhdistetty Euroopan ja Afrikan kanssa. Tässä merkittään **Siberia**, koko pohjainen osa, joka kuuluu armollisen Keisarin alle; Pääk.: Tobolsti; **Kiina**, Wenäjän Waltakuntaa lähin, suurin Waltakunta maan päällä, Pääk.: Peekingi; **India**, josta suuri osa kuuluu Englandin alle, Pääk.: Kalkutta; **Persia**, Pääk.: Teherani; **Arabia**, Pääk.: Mekka; **Wähä Aasia** eli **Anadoli**, jossa on Smyrnan merikaupunki. — Paitsi sitä merkittään tässä Maa-osassa **Palestina** eli **Luwattu Maa**, jossa Israelin lapset asuiwat, Pääk.: Jerusalemi; kuuluu nyt Turkinmaan alle.

3. **Afrika** on suuri niemimaa, joka Suetfin taipaleen kautta yhdistetään Asian kanssa. Tässä merkittään pohjaisessa osassa **Egyptin maa**, Pääk.: Kairo; **Tripoli**, **Tunniisi**, **Algieri** ja **Marokko**, joiden ranta-asujamet owat merikaapareita; ja eteläisessä osassa **Kaapmaa**, joka kuuluu Englandin alle, Pääk.: Kaapi, lepopaikka niille, jotka purjehtiwat Indiaan.

4. **Amerika** jaetaan Panaman taipaleen kautta Pohjois- ja Eteläis Amerikkaan. Edellisessä merkittään **Yhdistyneet Wapawaltakunnat**, kaupungit: Washingtoni, Bostoni, New-Yorki; **Kanada**, joka kuuluu Englannin alle, Pääk.: Kwebekki; **Meksiko**, wapawaltakunta, Pääk.: Meksiko. Eteläisessä Amerikassa merkittään **Bra-silia**, Pääk.: Rio Janeiro; **Kolumbian Wapawaltakunta**, Pääk.: Bogota; **La Platan Wapawaltakunnat**, Pääk.: Buenos Ayresi; **Peeru**, kullasta ja hopiasta rikas, Pääk.: Liima; **Ahiili**, pottujen kotomaa, Pääk.: San Jaago.

5. **Austraalia** sisällänsä pitää Uus' Hollannin, joka luetaan mantereeksi, Uus' Guinean, Uus' Seelannin, Van Diemen maan, Seuruuden luodot, Kippari- ja Sandwiikin-saaret ynnä usiampain saarten ja luotomaiden kanssa, jotka kaikki ovat Asian ja Amerikan välissä.

Maan Tiedel.

D 282

X

